

Pääkirjoitus

Verokeskustelua

KLAUS KULTTI

Ma. professori

Helsingin kauppakorkeakoulu

Siitä tuskin on suurta erimielisyyttä, että Suomessa on korkeat verot. Ovatko korkeat verot toivottava vai epätoivottava asia on kysymys, josta mielipiteet eroavat enemmän. Eri ihmisillä on eri käsityksiä siitä mihin verotuksella pyritään. Lisäksi verotuksen taso ja julkisen sektorin koko ovat kiinteässä yhteydessä ja ihmisillä näyttää olevan vahvoja preferenssejä julkisen sektorin koosta.

Karkeasti ottaen jotkut ovat sitä mieltä, että laaja julkinen sektori on hyvä asia ja toiset ovat vastakkaista mieltä. Edelliset painottavat, että verotuksen tavoite on tasata tulonjakoa ja taata kaikille kansalaisille tietyt peruspalvelut kuten koulutus, asuminen ja terveydenhuolto. Jälkimmäiset katsovat, että verotuksella on syytä pitää yllä yhteiskunnan perustoimintoja kuten toimivaa oikeuslaitosta ja täytäntöönpanokoneistoa mutta kaikki muu on jätettävä kansalaisten oman aktiiviteetin varaan.

Selvää on, että kun ihmisillä on erilaiset preferenssit julkisen sektorin koosta ja kun sen koko määräytyy poliittisessa päätöksenteossa omaa kantaa puolustellaan mitä moninaisimmilla perusteilla ja keinoilla. Tässä taloustieteilijät

pääsevät helposti julkisuuteen, koska yleensä ajatellaan että heillä on jotakin järkevää tutkimukseen perustuvaa sanottavaa verotuksesta ja julkisesta sektorista. Tähän liittyy kahtalainen vaara. Jos taloustieteilijä katsoo lausunnoillaan olevan jotakin vaikutusta, hän saattaa muotoilla ne preferenssiensä mukaisiksi; suurta (pienä) julkista sektoria kannattavat siteeraavat tutkimuksia, joissa suuri (pieni) julkinen sektori on hyvä asia ja unohtavat mainita tutkimukset, joissa päädytään vastakkaisiin näkemyksiin. Toisaalta on vaara, että jos poliitikot ja toimittajat odottavat taloustieteilijöiden menettelevän edellä mainitulla tavalla, he valitsevat lausunnon antajat omien tarkoitusperiensä mukaisesti ja taloustieteilijät joutuvat (ihan omasta syystä) pelkäksi välikappaleeksi.

Viime aikoina taloustieteilijöitä on usein haastateltu veronalennusten tai vastaavien julkisen sektorin kokoon vaikuttavien seikkojen tiimoilta. Minulla on joka kerta ollut epämiellyttävä tunne, että luulen tietäväni mitä haastateltavat sanovat riippuen siitä miten arvioin heidän suhtautuvan julkisen sektorin kokoon. Toisin sanoen luulen, että taloustieteilijät muotoilevat

lausuntonsa tukemaan preferenssejään julkisen sektorin koosta. Jos näin on, lausuntojen informaatioarvo jää hyvin vähäiseksi ja tämä on ikävää koko ammattikunnan arvostuksen kannalta. Omat tuntemukset ovat tunnetusti huono ja epäluotettava mittari, joten tein joillakin aloilla hyvinkin tieteelliset kriteerit täyttävän kyselyn. Listasin yhdeksäntoista usein tiedotusvälineissä esiintyvää taloustieteilijää ja pyysin tusinan verran taloustieteilijöitä ja taloustieteen jatko-opiskelijoita arvioimaan kannattavatko listatut henkilöt suurta vai pientä julkista sektoria.

Hypoteesini oli, että jos taloustieteilijä pyrkii lausunnoissaan ideologiseen johdonmukaisuuteen julkisen sektorin koosta, arviot hänestä ovat yhteneväiset. Mutta näin ei käynyt; vain kolmen henkilön kohdalla kaikki arvioijat olivat yksimielisiä. Tämä on mukava tulos siinä mielessä, että suurin osa julkisuudessa esiintyvistä taloustieteilijöistä ei ole ideologisesti leimautuneita ja heidän mielipiteensä saattavat olla informatiivisia.

Ideologisesti johdonmukaiset taloustieteilijät ovat tietysti hyvää materiaalia toimittajille, jotka haluavat tietynlaisen lausunnon. Vaikka kukaan tuskin uskoo, että heidän lausunnoillaan on suurta merkitystä poliitikkojen valintoihin jonkinlainen ammatillinen integriteetti olisi hyvä säilyttää. Aika vaatimatonta analyttisyyttä on esimerkiksi vaatia verojen alentamista kohti EU:n keskiarvoa. Harvassa asiassa pyritään kohti keskiarvoa, vaan yleensä pyritään johonkin 'parempaan'. Minkä takia verotuksessa pitäisi pyrkiä kohti keskiarvoa? Eiköhän siinäkin pitäisi pyrkiä kohti optimia, mikä se sitten onkin.

Laman aikana jotkut olivat sitä mieltä, että inflaatio ei ole kovin vaarallinen asia. Nyt kun ehdotetaan verotuksen keventämistä ja vastaavasti julkisen sektorin pienentämistä se on yllättäen kovin paha asia. Yleensä muistetaan li-

sätä huomautus siitä, että noususuhdanteessa julkisen vallan tulisi hillitä menoa ja laskusuhdanteessa kiihottaa taloudellista aktiiviteettia. Empiirisen evidenssin valossa on turha toive, että julkinen valta pystyisi suhdanteita tasoittamaan käyttäytymiseen kuten *Pekkarinen* ja *Vartiainen* (1993) ovat dokumentoineet. Herää epäily, että todellinen syy siihen miksi inflaatio on joskus vaarallista ja joskus ei, on pelko julkisen sektorin pienenemisestä.

Astetta sääliävämpää on vetoaminen tasarvoon ja oikeudenmukaisuuteen. Nämä ovat tunnetusti hankalia käsitteitä, mutta silti keskeinen tutkimusalue sosiaalisen valinnan ja aksiomaattisen peliteorian alalla. Laman ajalta muistetaan, että oikeudenmukaisuus edellytti rikkaiden osallistuvan 'lamatalkoisiin' suhteellisesti suuremmalla osuudella kuin köyhien. Nykyinen veroasteemme on laman ja tämän ajattelutavan seurausta. Nyt kun ei ole lama, saamme yllättäen kuulla, että köyhien veroastetta pitää leikata enemmän kuin rikkaiden. Tässä näyttää olevan poikkeama symmetriavaatimuksesta, joka on lähes kaikkien oikeudenmukaisuuskäsitteiden perusominaisuus. Ei tarvitse olla kovinkaan epäluuloinen, että mieleen tulee kaiken takana vain olevan yrityksen puolustaa suurta julkista sektoria. Jos oikeudenmukaisuus edellyttää tulonsiirtoja rikkailta köyhille, johdonmukainen oikeudenmukaisuuden edistäminen kai johtaisi julkisen sektorin pienentämiseen, kun kaikki liikenevä raha suunnattaisiin Maliin ja Tsadiin ja vastaaviin paikkoihin. Tällöin köyhinkin suomalainen tinkisi elintasostaan.

Ennen kuin antaa lausuntoja oikeudenmukaisuudesta verotuksen kohdalla olisi hyvä selvittää itselleen vastaus ainakin kahteen kysymykseen. Työn taloustieteessä talousyksiköiden hyödyn ajatellaan yleensä riippuvan vapaa-ajasta ja tuloista. Mitä oikeudenmukaisuutta on siinä, että suuria tuloja verotetaan, mutta vapaa-

aikaa ei veroteta laisinkaan? Toiseksi olisi mukava tietää miksi on oikeudenmukaista, että ansiotulovero on korkeampi kuin pääomatulovero. Tavallisesti kai ajatellaan, että jos pääomatuloja verotetaan kovemmin pääoma virtaa muualle. Toisin sanoen pääomatulojen verotuksessa tulevat osallistumisrajoitteet vastaan. Eikö tällöin olisi oikeudenmukaista verottaa ansiotuloja kuten pääomatuloja?

Ylipäänsä olisi toivottavaa, että talouspolitiikan suunnittelussa ja ideoinnissa muistettaisiin kannustinrajoitteet. Näyttää siltä, että kukaan ei enää muista verotuksen vääristävää vaikutusta. Ainoastaan jos kyse on sellaisen toiminnan verottamisesta, jolla on ulkoisvaikutuksia verotus saattaa parantaa tilannetta. Mutta tällöinkin pitäisi optimaalinen verotuksen taso tietää täsmällisesti; seikka jonka selvittämisessä ajaudutaan samoihin vaikeuksiin kuin julkishyödykkeiden vapaaehtoisessa rahoituksessa. Vaikuttaa hie-man erikoiselta ajatukselta, että yli puolet kansantuotteesta täytyy kanavoida aktiviteetteihin, joita ei muka ilman verotusta saataisi rahoitettuiksi.

Verotukseen liittyvän keskustelun tason kohentamiseksi olisi toivottavaa, että ne joiden mielestä verotuksen päätehtävä on tulontasaus sanoisivat sen suoraan ja kertoisivat miksi se on

toivottavaa. Ne joiden mielestä veroaste on liian korkea voisivat unohtaa toiveet siitä, että julkisen valta pystyy suhdanteita tasaavaan politiikkaan. Heidän pitäisi tunnustaa, että verotukseen voidaan tehdä rakenteellisia muutoksia vain silloin kun menee hyvin eli nousukaudella.

Lopuksi haluan muistuttaa tutkimuksesta, jossa *Bradford de Long* ja *Kevin Lang* (1992) selvittivät, kuinka moni taloustieteellinen hypoteesi on tosi. He keräsivät keskeisistä taloustieteellisistä lehdistä 78 hypoteesia, joita tutkijat eivät pystyneet hylkäämään. Sitten he kehittivät metodologian, jolla he arvioivat kuinka moni näistä on tosi. Yksikään ei osoittautunut todeksi. Tulos on luonnollisesti altis kritiikille kuten empiiriset tutkimukset yleensäkin, mutta ehkä se silti kannattaa pitää mielessä kun lausuu näkemyksiään talouden lainalaisuuksista.

Kirjallisuus

- de Long B. ja K. Lang (1992), Are All Economic Hypotheses False?, *Journal of Political Economy*, vol. 100, no. 6, 1257–1272.
- Pekkarinen J. ja J. Vartiainen (1993), Suomen talouspolitiikan pitkä linja. WSOY: Porvoo-Helsinki-Juva.